

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Mehmed Süreyyâ'nın Kaleminden Bosna-Hersekli Şairler

Ali YÖRÜR¹

Özet

Balkanlar, Osmanlı Devleti'nde önemli edebî ve kültür merkezlerinden birisidir. Osmanlı Devleti, Balkanlara 14. asırda gerçekleştirdiği fetihlerle yerleşmiş, bölgenin önemli siyaset ve kültür merkezi olması için her türlü yatırımı yapmış ve Balkanları önemli bir merkez haline getirmiştir.

Şair tezkirelerinde Balkan coğrafyasından birçok şairin biyografisine yer verilmiştir. Üsküp, Vardar Yenicesi, Priştine, Kosova, Selanik, Prizren, Bosna gibi şehirler bir kültür ocağı haline gelmiş ve bu şehirlerde pek çok şair yetişmiştir.

Balkanlarda Türk edebiyatı açısından değerlendirilmesi gereken Bosna-Hersek, Türk kültür ve edebiyatına ciddi katkı sağlamıştır. Osmanlı hâkimiyeti boyunca Bosna-Hersek'te birçok devlet adamı, bilgin ve şair yetişmiştir.

Bu çalışmada, Bosna-Hersek'in Türk edebiyatındaki önemi belirtilecek ve Osmanlı biyografi geleneğinin son halkalarından olan Mehmed Süreyyâ'nın Sicill-i Osmânî isimli eserindeki Bosna-Hersekli şairler hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Balkanlar, Bosna-Hersek, Mehmed Süreyyâ, Osmanlı Şairleri.*

Bosnia-Herzegovinian Poets Introduced By Mehmed Süreyyâ

Abstract

The Balkans are one of the important literary and cultural centers in the Ottoman Empire. The Ottoman Empire settled in the Balkans with the conquests made in 14th century, made all kinds of investments to make the region a major political and cultural center, and made the Balkans an important center.

The Balkans have an important place in classical Turkish literature. There are many Balkan poets in collection of poets' biographies. Cities like Skopje, Yenice-i Vardar, Prishtina, Kosovo, Thessalonike, Prizren and Bosnia became a culture center and many poets were trained in these cities.

Bosnia-Herzegovina, which should be evaluated in terms of Turkish literature in the Balkans, has made a significant contribution to Turkish culture and literature. Many statesmen, scholars, and poets were trained in Bosnia and Herzegovina during the Ottoman sovereignty.

In this study, the importance of Bosnia and Herzegovina in Turkish literature will be stated and information about the Bosnia-Herzegovinian poets in the work Sicill-i Osmani written by Mehmed Süreyya, who is one of last rings of Ottoman biography tradition, will be given.

Keywords: *Balkans, Bosnia-Herzegovina, Mehmed Süreyyâ, Ottoman Poets.*

GİRİŞ

Mehmed Süreyyâ, H. 1261/M. 1845 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası, Rumeli ve Anadolu'da kaymakamlık, daha sonra da İstanbul'da komisyon azalıkları gibi çeşitli devlet hizmetlerinde bulunmuş olan Mehmed Hüsni

¹ Doktora öğrencisi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Edebiyatı Bilim Dalı. ali.yorur@hotmail.com.

Bey'dir. İlköğrenimini Dârü'l-maârif rüşdiyesinde yaptıktan sonra özel olarak Arapça, Farsça, Fransızca öğrendi. Devlet kalemlerinde ve bilhassa maarif dairesinde çalışan Mehmed Süreyyâ, 1863 tarihinde Bâb-ı Âlî Tercüme Odası'nda mülâzim (stajyer) olarak vazifeye başladı ve burada sâniye rütbesine kadar yükseldi. Mehmed Süreyyâ, devlet hayatındaki görevinin yanında Cerîde-i Havâdis gazetesinin yazı heyetine girmiştir. 7 Muharrem 1304 (M. 1886)'te II. Abdülhamid'in iradesi ile maârif meclisi azalığına tayin olundu. İki yıl devam eden ciddi bir hastalığın sonucunda 19 Zilhicce 1326 (M. 12 Ocak 1909)'da vefat etmiş ve Üsküdar'daki Karacaahmet mezarlığına defnedilmiştir. (Aktan vd. 1995: xi).²

Mehmed Süreyyâ'nın eserleri şunlardır:

Târîh-i Mehmed Süreyyâ: Dokuz cilt olan eser, Sultan II. Mahmut devrinden başlayıp Sultan Abdülaziz devrinin sonuna kadarki dönemi kapsayan bir Osmanlı tarihidir.

Nuhbetü'l-Vakâyi': H. 1245/M. 1829-1830 yılından itibaren devlet ileri gelenlerinin biyografilerini içeren bir eser olup iki cilttir.

Tekemmüle-i Sicill-i Osmânî: İki ciltten oluşan bir eserdir.

Zeylü'z-zeyl: Sicill-i Osmânî'ye zeyl olarak yazılan eser bir cilttir.

Mir'ât-i Târîh-i İslâm: İslam tarihine ait dört ciltlik bir eserdir.

Burhânü's-Şark veya Lugat-ı Hamse: Otuz cüz olarak kaleme alınan sözlük Arapça, Farsça, Osmanlı Türkçesi, Çağatayca ve Tatar dili ile ilgilidir.

Mehmed Süreyyâ'nın ayrıca hadis ilmiyle ilgili olarak yazdığı *El-yakut ve'l-lü'lü* isimli bir eseri, *Secdât-ı Kur'ân* adlı başka bir eseri, *Hamiyet veyahut Merak*, *Sefihler*, *Gece Kuşu* ve *Çiftlik Âlemi* isimli romanları ve değişik konulardan bahseden altı risalesi daha vardır. Fakat bu eserlerden sadece *Sicill-i Osmânî* ve *Nuhbetü'l-Vekâyi'*in birinci cildi basılmıştır. Diğer yapıtlarının tamamının Cihangir yangınında yandığı rivayet edilmektedir. (Tatçı-Kurnaz 2000: 36)

SICILL-İ OSMÂNÎ

Mehmed Süreyya Bey'in adını bugüne kadar yaşatan *Sicill-i Osmânî* Osmanlı biyografi geleneğinin son halkalarından birisidir. İslam kültür dünyasında önemli bir yeri olan biyografi çalışmaları Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Ancak vefeyâtlar dışında kalanların önemli özelliği belirli bir görev ya da sanat dalına göre düzenlenmiş olması ve genellikle belirli bir zaman dilimini kapsamasıdır. Sicill-i Osmânî ise hem zaman hem de alan bakımından Osmanlı biyografyasını tamamen ihtiva etmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple biyografileri mümkün olduğunca az kelimeyle anlatmış, belki de bu yüzden hiç rastlanmayan bir sıfatla "sicil" olarak isimlendirmiştir. (Akbayar 1996: VIII)

Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye adıyla da anılan bu eser 4 cilt halinde İstanbul'da yayımlanmıştır. Birinci cilt 1308'de 451, ikinci cilt 1311'de 442, üçüncü cilt 1311'de 621, dördüncü cilt tarihsiz olarak 906 sayfa hâlinde basılmıştır. Kısmen Osmanlı öncesi Türk-İslam ve İslam büyüklerine yer veren *Sicill-i Osmânî*'nin asıl konusu Osmanlı dönemi ricalidir. Osmanlı devletinin kuruluşundan 1317/1899 yılı sonuna kadar yaşamış çeşitli meslek erbabının biyografilerini ihtiva eden bu ansiklopedik eser Osmanlı tarih ve edebiyat araştırmacılarının başlıca müracaat kitaplarından birisi olmuştur. Arşiv belgeleri, hususi ve resmi vekâyinâmeler başta olmak üzere diğer ana kaynaklara ve biyografi araştırmacıları için büyük önemi olan mezar taşı kitabelerine dayanması esere

² Mehmed Süreyyâ'nın hayatı ile ilgili olarak ayrıca bkz. Komisyon, "Mehmed Süreyya", Türk Dili ve Edebiyatı Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA), c. 6, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, s. 219; Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, (Çeviren: Prof. Dr. Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 419-421; İbrahim Alâettin Gövsa, "Süreyya Bey (Mehmed)", Meşhur Adamlar Hayatları-Eserleri, (Haz. Sedat Simavi), c. 4, İstanbul 1933, s. 1475.

orijinal bir nitelik kazandırırken hayatları hakkındaki bilgiler sınırlı olan ikinci, üçüncü ve dördüncü derecedeki kişilerden de söz etmesi *Sicill-i Osmânî*'nin önemini artıran bir başka sebeptir. Bazı yanlışlıklara, karışıklık ve tekrarlarla bol miktarlardaki matbaa hatalarına ve düzensizliğine rağmen tek kişi tarafından büyük emekle hazırlanan bu tarih kaynağı henüz aşılamamıştır. Eserde önce Osmanlı hanedanının erkek ve kadın bütün fertlerinden bahsedilmiş, ardından özel isimlere ve ölüm tarihlerine göre alfabetik olarak yüksek rütbeli devlet görevlileri, tarikat şeyhleri, âlimler, tarihçiler, coğrafyacılar, kurrular, hattatlar, mühendisler ve matematikçilerle diğer şahsiyetlere ait 20.000 civarında biyografi sıralanmıştır. IV. ciltte 679'dan sonra gelen sayfalarda kuruluşun itibaren zâdegân denilen ünlü ailelerin alfabetik listesi; 713. sayfadan itibaren "Tezyîl" başlığı altında bölümler ve alt başlıklar hâlinde padişah damatlarının, padişah hocalarının, imâm-ı sultânîlerin ve hekimbaşlıların listesi yer alır. Daha sonra dârüssa'âde ağalarından, silahdar ağalardan ve bunun devamı niteliğinde olan mâbeyn müşirlerinden, serkurenâ denilen yâverlerden, mâbeyn başkâtiplerinden ve büyük mirâhurlardan söz edilir; ardından vüzerâ, kazasker, Bâbüâî ve Tanzimat ricalinin, şeyhülislamların, yeniçeri ağalarının, seraskerlerin, topçubaşı ve tophane nazırlarının, kapdan-ı deryaların; Mühendishane, Harbiye ve Bahriye mekteplerinden yetişmiş müşirlerin listesi bulunur. Daha sonra kalemiye sınıfına geçilerek nişancıların, reisülküttapların ve hariciye nazırlarının, sadaret kethudaları ve dâhiliye nazırları ile sadâret müsteşarlarının, çavuşbaşlıların ve deâvî nazırlarının, başdefterdarların ve mâliye nazırlarının, rûsûmât emirlerinin, Evkâf-ı Hümâyûn nazırlarının, darbhâne nazırlarının listeleri verilir. Son kısımda yine alt başlıklar hâlinde Kırım hanlarının, Mısır ve Budin (Macaristan) valilerinin, tarikat pirlerinin listeleri sıralandıktan sonra eserin basımı esnasında vefat eden önemli kişilerin yine alfabetik olarak kısaca hayat hikâyeleri anlatılır. Bu arada kitabın basımı sırasında devlet hizmetinde bulunan gayrimüslim ricale, ayrıca lakabı ve şöhreti isminden daha çok bilinen kişilerin listesine de yer verilir. Müellif eserine aldığı kişilerin önce adını, lakabını, şöhretini veya nisbesini zikreder, daha sonra resmî hayatına geçerek eserleri hakkında kısaca bilgi verir; ardından ölüm yılını, mezarının bulunduğu yeri belirtir, evlat ve torunlarından söz eder. Mehmed Süreyya'nın ömür boyu topladığı notların sadece bir kısmını ihtiva eden bu çalışmasını daha mükemmel hâle getirmek ve bazı yanlışlarını düzeltmek istediği, bu amaçla *Tekmile-i Sicill-i Osmânî ve Zeylû'z-Zeyl* adı altında ilaveler yaptığı, ancak bunları neşremediği bilinmektedir. Mehmed Zeki Pakalın tarafından *Sicill-i Osmânî Zeyli (Son Osmanlı Büyüklere)* adıyla on dokuz ciltlik bir zeyl hazırlanmıştır. (Özcan 2003: 528)

SİCİLL-İ OSMÂNÎ'DE ADI GEÇEN BOSNA-HERSEKLİ ŞAİRLER

Balkanlar olarak geçen Balkan yarımadası Avrupa'nın güneydoğusunda, doğuda Adriya ve Yunan denizleri, güneyde Akdeniz, doğuda Ege ve Karadeniz arasında kalır. Kuzey sınırı itibarıdır, Sava-Tuna nehirleri olarak kabul edilir. Balkan devletleri Yugoslavya, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan ve Türkiye'nin Trakya bölgesidir. (Öngör 1961: 74). Osmanlı Türkleri, Balkanlar için "Rum-ili" adını "Romania"dan alıp Anadolu'ya karşı denizin ötesinde Bizanslılardan fethettikleri bölgeler için kullanırlar. Yalnız "Rum" ise eski anlamını koruyarak Anadolu'da Selçukluların hâkim olduğu yerleri gösteren coğrafi ad olarak kalır. (İnalçık 2008: 232) Orhan Gazî'nin büyük oğlu Gazi Süleyman Paşa'nın 1353'te Gelibolu yarımadasına geçmesiyle başlayan, 1357'de Çorlu, Lüleburgaz, Tekirdağ, Şarköy, Malkara, Keşan ve İpsala'nın alınıp Meriç'e ulaştırılmasıyla devam eden Osmanlı Devleti'nin Balkanları fethetme süreci I. Murat'ın hükümdarlığı döneminde ciddi bir ivme kazanmıştır. Bunu takiben Yıldırım Beyazıt, Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde gerçekleştirilen fetihler, Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki hâkimiyetini perçinleme ve bir Rumeli Türklüğü oluşturma işlevi görmüştür. Fatih Sultan Mehmet'in Bosna'yı fethiyle Osmanlı idaresi Dalmaçya sınırlarına kadar ulaşmış ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde Balkan fetihleri tamamlanmıştır. (Karpas 1992: 29)

XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı hâkimiyeti altına giren Balkanlarda kültür merkezlerinin oluşturulmasına büyük önem verilmiştir. 8613 cami, 642 medrese, 2190 mektep, 1019 tekke bulunduğu görülmektedir. (Beyzadeoğlu 2002: 520) Meseleye edebiyat tarihi açısından bakılacak olursa ilk örnekler II. Bayezid döneminde (1481-1512)

rastlanır. Bu tarihten sonra ise Edirne, Gelibolu, Saraybosna, Serez, Vardar Yenicesi, Üsküp, Manastır, Filibe, Selanik, Sofya ve Belgrad gibi önemli kültür merkezlerinden ve bunlardan biraz daha az öneme sahip başka beldelerden yüzlerce şair ve yazar yetişmiş ve bunlar uzun bir süre Türkçemizi zenginleştirmeye devam etmişlerdir. Bunların içinden dilimizin ses bayrakları sayılabilecek çok sayıda büyük sanatçının da yetiştiğini özellikle belirtmek gerekir. Osmanlı kültür coğrafyasına şöyle bir göz atacak olursak edebiyat tarihimize katkıda bulunan şairlerin büyük bir bölümünün de Balkanlardaki şehirlerde doğduğu görülecektir. Bir başka ifade ile Osmanlı devletinin şair kadrosunun önemli bir kısmını Rumeli yetiştiriyordu dense mübalağa edilmiş olmaz. (İsen 1997: 515)

Türk kültür ve edebiyatının gelişme gösterdiği ülkelerden biri Bosna-Hersek'tir. Bosna-Hersek, Fatih Sultan Mehmet tarafından 1463 yılında fethedilerek Rumeli eyaletine bağlı bir sancak statüsüyle Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. Bu tarihten itibaren Osmanlı, Bosna'nın tarihine, kültürüne, geleneğine ve yaşam tarzına kendi mührünü vurmuştur. 1878'deki Berlin Antlaşma ile hüznü bir şekilde geri çekilmek zorunda kalınan topraklar Osmanlı'yı günümüze kadar unutmamıştır. Cami, köprü, kale, çarşı, çeşme, medrese gibi sosyal ve kültürel birçok alanda Osmanlı'nın izleri canlı bir şekilde yaşamaktadır. (Ekiz 2012: 1005)

Yapılan taramalar neticesinde Sicill-i Osmânî'de Bosna-Hersekli olduğu belirtilen on dokuz şair tespit edilmiştir. Söz konusu şairlerin biyografileri alfabetik olarak verilecek ve eserlerinden örnekler sunulacaktır. Çalışmanın sonunda şairlerin mesleği, yaşadığı yüzyıl ve eserleri tablo halinde verilecektir.

1. Abdullâh Mâhir Efendi

Bosnalıdır. Şeyh Hacı Beşir bin Muhiddin bin Veliyyüddin'in oğludur. 1059/1649'da doğdu. Müderris, Gaziantep mollası oldu. 12 Şaban 1122/6 Ekim 1710'da vefat etti. Şiir ve inşa sahibi, derviş huylu birisiydi. *Divan*'ı vardır. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 371). Şiirlerinden örnek olarak bir gazel aşağıda verilmiştir:

Bağlandı gönül kâkül-i cânânede kaldı
Şeh-bâz-ı sebük-per gibi bir lânede kaldı

Nihân olalı çıkmadı bir kez ham-ı dil-ber
Gönlüm gibi bir hâne-i vîrânede kaldı

Va'd itmiş iken gelmedi ol mâh-ı dil-efrûz
Benzer ki bu şeb hâne-i bî-gânede kaldı

Ol kaşî kemân 'azm-i sefer eyledi ammâ
Peykân-ı gamı 'âşık-ı dîvânede kaldı

Mâhir gibi mahbûb u meye biz de esîrüz
Hâk-i nazarum dil-ber ü peymânede kaldı (Dîvân-ı Mâhir, 43b)

2. Derviş Paşa

Mostarlıdır. Saray-ı Hümayûn'dan yetişerek 1005/1596'da şahincibaşı, 1007/1598'de Bosna valisi olmuştur. 1012/1603te Belgrad karşısında Koyunova'da şehit oldu. Çeşitli mecmualarda şiirleri bulunan şairin bilinen tek eseri Binâyî'nin *Sehâ-nâme* isimli eserinin manzum çevirisi olan *Murâd-nâme* isimli mesnevisidir. (Mehmed Süreyyâ 1308: II, 329). Aşağıdaki beyitler *Murâd-nâme*'dendir:

Âh kim derdü mihnet-i hicrân
Başuma kıldı 'âlemi zindân

Bir yana cevr ider bana gerdûn
Bir yana derd-i fûrkat-i cânân

Dilde yok sabr u yârde yok şefkat
Bir yana derd ü bir yana dermân (Kesik 2009: 126)

3. Fâzıl Paşa

Asıl adı Mehmet olup Ebü'l-beka Kefevî sülalesinden Ahmed Şerif Êfendi'nin torunu ve Sofya kadısı Mustafa Nureddin Efendi'nin oğludur. 1239/1823'te müderris, 1242/1827'de Bosna nakibüleşraf kaymakamı, 1269/1834'te Belgrad mollası, sonra Bosna vergi tahsildarı oldu. Sonra İstanbul'a gelip Ali Paşa'nın himayesine girmiş, 1280/1863'te İznik mutasarrıfı olmuştur. Sonra Bosna'ya gitmiş ve tekrar İstanbul'a dönmüştür. 14 Muharrem 1300/1862'de vefat etti. Üsküdar'da Karacaahmet mezarlığına gömülmüştür. (Mehmed Süreyyâ 1308: IV, 6). *Divan*'ının yanı sıra *Şerh-i Hakâyık-ı Ezkâr-ı Mevlânâ* ve *Reddiye ve Tekzibiyye* isimli eserleri vardır. Beşinci Murad'ın tahta çıkışı için yazdığı tarih şöyledir:

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Sultân Murâd Hân-ı Hâmîs

İmâmu'l-müslimîn ile cihânı ber-murâd etdi
Cenâb-ı Hak bu mülk ü milleti nev eyled ihyâ

Cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı şâhâne sa'îd olsun
Kulu Fâzıl bu mısra-ı musanna' eyledi imlâ

Mücevher sâl-i hicrî mühmeli târîh-i rûmîdir
"Murâd Hân'a cülûsu hayr ola oldu serîr-ârâ" (1293) (Duman 2005: 135)

4. Ferîdûn

Adı Şîr Ali olup Saraybosnalıdır. Gençliğinde eğitim görmek amacıyla İstanbul'a geldi İstanbul'da sultan vakıflarında kâtiplik yaptı. 1069/1658'de vefat etti. (Mehmed Süreyyâ 1308: IV, 20). *Divan*'ı vardır. Bu beyit onun şiirlerindedir:

Zülf-i siyehün bâd-ı sabâ eyledi derhem
Âşüfte-dimâg itdi anı bûy-ı muhabbet (Çapan 2005: 449)

5. Gedâyî

Asıl adı Ali olan şair Bosnalıdır. Hayatı ve edebi şahsiyeti hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmayan Gedâyî, müderris olup Ramazan 1094/1683'te vefat etti. (Mehmed Süreyyâ 1308: IV, 75).

6. Habîbî

Bosnalı olan şairin asıl adı Habib'dir. Mevlevî olup Belgrad'da mesnevihânlık yapmıştır. 1053/1643'te vefat etmiş olup *Divan*'ı vardır. (Mehmed Süreyyâ 1308: I, 109). Bu beyit onun şiirlerinden örnektir:

Binâ-yı cısr-gerdûn dest-i kudretle kurulmuşdur
Sipihrûn haymesi cûy-ı fenâ üzre urılmışdur (Genç 2000: 131)

7. Kâ'imî

Asıl adı Hasan'dır. Halvetî tarikatından olup Bosna'da Silahdar Paşa Tekkesi'ne şeyh oldu. Sonra İzvornik'e gidip oraya yerleşmiştir. 1091/1780'de vefat eyledi İlahi ve şiirde eşsizdi. Cifir bilirdi. (Mehmed Süreyyâ 1308: IV, 45). *Divan'ı* ve cifir ilmine dair olan *Vâridât'ı* vardır. Bu gazel onun Divan'ından alınmıştır:

Sevdâya düşdün ey gönül halka temâşâdır yine
Aşk bahrîdur cûş eyledi bu tuhfe gavgadur yine

Yâr arzusu bu cânuma gâyetde te'sîr eyledi
Feryâd ü âh ü zâr ile cândan temennâdur yine

Bülbül gibi efgân ider şol verd-i hamrâ aşkına
Bu mürg-ı dil dâ'im öter gülşende gûyâdur yine

Viridi harâret gönlüme anlar dem-â-dem âh idüp
Sıgmaz yire göge aceb bu sırr-ı esmâdur yine

Bu medh ü zem anılmadı âşık katında zerrece
Fikrinde anun dem-be-dem çün vech-i zîbâdur yine

Şol vechi gören dünyede gayrısına dil virmedi
Havf itmedi bir nesneden Tûr'ında Mûsâ'dur yine

Ten katresi çün **Kâimî** deryaya saldı aşk ile
Cân ü dilinden söyleyen hikmetle deryâdur yine (Aydın 2004: 288)

8. Ledünnî

Ledünnî'nin asıl adı Mustafa'dır. Divan-ı Hümâyûn'da kâtip olup, sonra Eflak voyvodasına divan kâtip oldu. 1128/1716'da Nemçelilere esir olup kurtulduktan sonra hâcegândan oldu ve İran'a memuriyetle gönderildi. Döndükten sonra 1133/1721'de vefat etti. (Mehmed Süreyyâ 1308: IV, 88). Bu beyitler onun şiirlerindedir:

Mey-i dûşîne-i agyâre tenhâ yâr varmışmış
Bahâristân-ı şevke gonca-i gülzâr varmışmış

O mâh-ı bî-ser ü pâ cebhe-sây-ı taraf-ı revzende
Hicâz-ı kûyına şeb-i tâlib-i dildâr varmışmış (Çapan 2005: 535)

9. Meylî

Asıl adı Abdülbâki Efendi'dir. Meylî düzenli bir eğitim almış, ardından kadılık ve müderrislik yapmıştır. 1086/1675 yılında vefat etmiştir. (Mehmed Süreyyâ 1308: IV, 529). Bu beyit onun şiirlerindedir:

İhâta eylemiş ceş-i hatı ruhsâr-ı cânân
Yazık iklim-i emn-âbâd-ı hüsne yâd ayak basmış (Özcan 1989: 3. C. 700)

10. Mîrî

Bosna'da doğan şairin asıl adı Mehmed'dir. Sipahi şairlerdendir. 1092/1682 tarihinde vefat etmiştir. (Mehmed Süreyyâ 1308: IV, 529). Bu beyit onun şiirlerindedir:

Kaldı ayakda şu'le-i dîde-i intizârımız
Sâgara el degürmedi sâkî-i gül-'izârımız (Çapan 2005: 538)

11. Rüşdî Efendi

Mostarlı olan şair 1047/1637'de doğdu. Enderun'a girip emekli olduktan sonra kadı ve müderris oldu. 1111/1700'de vefat etti. Hoş sohbet bir şairdi. *Divan'*ı vardır. (Mehmed Süreyyâ 1308: II, 389). Bu beyitler onun şiirlerindedir:

Senin aşkına dü âlem fedâdur yâ Resûlallâh
Burûc-ı şevketün rif'at-fezâdır yâ Resûlallâh

Yüzüne urma isyânun kulundur **Rüşdî**-i şeydâ
Şefâat derdine ayn-ı şifadır yâ Resûlallâh (Ekinci 2013: 219)

12. Sâbit

Bosna Öziçesindedir. Rumeli kadılarından olup Tekirdağ'da müftü ve müderris oldu. Sonra Diyarbakır, Konya, Bosna mollası oldu. 1125/1712'de dizanteriden vefat etti. Her alanda bilgili, şiir ve inşâda mâhir idi. (Mehmed Süreyyâ 1308: I, 61). *Zafer-nâme*, *Dere-nâme*, *Berber-nâme*, *Amrû'l-leys*, *Edhem ü Hüma* eserleri olup *Divan'*ı vardır. Bu gazel onun *Divan'*ından alınmıştır:

Zannitme gülde jâle-i terdür varak varak
Çatlatdı goncayı göbeğinden çıkar arak

Kabına sığmıyor mey-i nâbunda cûşu var
Fasl-ı bahâra kalmaz atar bir yana kapak

Bir tu dimekle la'l-i melâhat-nisâr-ı yâr
Hep tuzlu balgam oldu rakîbün yüzine bak

Heyhât mülk-i dil kala ey mirzâ masun
Ebrûlarun orak ola gamzen yaman sadak

Sâbit hezâra gül yine meydân ider gibi
Her kıt'a gülbünü degenek dökdi kucak (Karacan 1991: 452)

13. Sâmi'î

Asıl adı Abdülkerim olup Saraybosna'da doğdu. Kadılık yapmıştır. 1096/1685'te vefat etti. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 7). *Divan'*, *Zeyl-i Siyer-i Veysî zeyli* ve *Münşeât'*ı vardır. Bu kıta onun *Divan'*ından alınmıştır:

Lebünle eğlenüriz hatt-ı müşk-bâra ne hâcet

Şerâb-ı nâb tururken dilâ gubâra ne hâcet
Cihânı kırmaga cânâ tîr-i kirîşme ü gamzen
Sinân-ı hancer ü şemşîr-i âbdâra ne hâcet (Divan-ı Samî'î 69b)

14. Semâ'î

Nevesinli olup müderristir. İngiltere ve Flenk sefaretleri kâtipliği yapmıştır. 1176/1762'de vefat etti. Nazım ve nesirde mahirdi. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 102).

15. Siyâhî

Bosna'da doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. İstanbul'a gelip öğrenim gördükten sonra divan kâtibi olmuştur. 1063/1653 yılında vefat etti. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 118). *Divan'ı* vardır. Bu beyitler onun şiirlerine örnektir:

Kûyuna var o mehûn eyle feryâd u efgân
N'ola bu hâl ile ey dil ola vasla imkân

Derdüme çâre benüm şarâb-i la'l-i lebidür
Fâ'ide yok eğer eylerse devâlar Lokmân (Çapan 2005:270)

16. Sûzî

Nevesinli olan şairin asıl adı Mustafa'dır. İlmiye mülâzim ve kâtiplerinden olup 1171/1758'de vefat etmiştir. Nazım ve nesirde mahirdi. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 114).

17. Sükkerî

Asıl adı Zekeriyya'dır. Divan-ı Hümayun'a kâtip oldu. Edirne'de 1097/1686'da vefat etmiştir. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 52). *Divan'ı* vardır. Bu gazel onun Divan'ından alınmıştır:

Bildügüm yok gam-ı dil-şûr-ı derûndan gayrı
Âşıkam sorma bana ışk u cünûndan gayrı

Yâ tahammül gamına yâ sefer-i dûr u dırâz
Derd-i ışkun beli yok çâresi bundan gayrı

Öğme ârâyîş-i bezm-i tarab-ı çarhı bize
Nesi vardur bir iki câm-ı nigundan gayrı

Çide-dükkân-ı metâ-ı gam-ı ışkuz bizde
Ne dilersen bulunur sabr u sükûndan gayrı

Bildügüm harf-be-harf ışk u cünûndur ancak
Bana öğretmedi üstâd o fûnûndan gayrı

Kim olur râh-zen-i kâfile-i ehl-i suhen
Düşmen-i tâlî-i dûn-baht-ı zebûndan gayrı

Câdû-yı çeşmine meftûn olan sehârun
Ne görür **Sükkerî'ya** mekr u füsûndan gayrı (Erdoğan 1994: 236)

18. Tâlib

Asıl adı Ahmed'dir. Divan-ı Hümâyûn hocası daha sonra da reisülküttap olmuştur. İstanbul'da Süleymaniye'de oturduğu için Süleymaniyeli diye meşhur olmuştur. Şairliği yanında münşiliği ile de meşhurdur. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 240). *Divan'*ı vardır. Bu nazm onun şiirlerindedir:

Mümkün olmaz vasl-ı dilber kesret-i agyârdan
Güyyâ bir goncadur el irmez ana hârdan

Ayağı basmazdı Mansûr'un safâdan yirlere
Ana vuslat kapısı açıldı zîr-i dârdan

Nakd-i sabrumaldı gamzen diyü davâ eyledüm
Yâr ile bir bûseye sulh itdiler inkârdan

Çeşm-i mestinden nigâh-ı lutf idersen ârzû
Tâlibâ dermân umarsın dergeh-i bîmârdan (Çapan 2005: 363)

19. Ziyâ'î

Mostarlıdır. Vaizlik yapmıştır. 992/1584'te veba hastalığından vefat etti. (Mehmed Süreyyâ 1308: III, 237). *Divan'*ı, *Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk (Şeyh-i San'ân)*, *Kenzü'l-esrâr*, *Varka vü Gülşâh* mesnevileri vardır. Bu gazel onun Divan'ından örnek olarak alınmıştır:

Ey dil evi derd ile vîrâne misin yohsa
Zulmetile harâb olmuş kâşâne misin yohsa

Leylâyı koyup gitdün agyâr ile ey Mecnûn
Sahrâda ne istersin dîvâne misin yohsa

Geh yanumdasin gâhî yirden yire düşmekde
Şem'-i ruhına ey dil pervâne misin yohsa

Oldun reh-i dilberde ey dil yine hâh-âlûd
Câm-ı mey-i aşk ile mestâne misin yohsa (Gürgendereli 2002: 297)

SONUÇ

Çalışmada, Mehmed Süreyyâ tarafından kaleme alınan *Sicill-i Osmânî veya Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye* adlı eser taranmış ve Bosna-Hersekli olduğu belirtilen şairler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tarama sonucunda Bosna-Hersekli on dokuz şair tespit edilmiştir. Buna göre uzun Osmanlı yönetimi boyunca önemli devlet adamları, ilim adamları yetiştirmiş olan Bosna-Hersek, edebiyat tarihi açısından önemli bir yerdir.

Sicill-i Osmânî'deki bilgilere göre; Abdullâh Efendi, Derviş Paşa, Fâzıl, Ferîdün, Gedâyî, Habîbî, Kâ'imî, Ledünnî, Meylî, Mîrî, Rüşdî Efendi, Sâbit, Sâmi'î, Semâ'î, Siyâhî, Sûzî, Sükkerî, Tâlib, Ziyâ'î Bosna-Hersekli olarak kayıtlıdır.

Sicill-i Osmânî, ihtiva ettiği şair biyografileri ve bu şairlere ait başka kaynaklarda yer almayan bilgiler itibariyle edebiyat tarihi alanında müracaat edilmesi gereken kitaplardan biri olmuştur.

	Şair	Yaşadığı Asır	Mesleği	Eserleri
1	Abdullâh Mâhir Efendi	XVII. Yüzyıl	Müderriş, molla	Divan
2	Derviş Paşa	XVI. Yüzyıl	Vali	Murâd-nâme
3	Fâzıl Paşa	XIX. Yüzyıl	Kaymakam, mutasarrıf	Divan, Şerh-i Hakâyık-ı Ezkâr-ı Mevlânâ, Reddiye ve Tekzîbiyye
4	Feridûn	XVII. Yüzyıl	Kâtip	Divan
5	Gedâyî	XVII. Yüzyıl	Müderriş	-----
6	Habîbî	XVII. Yüzyıl	Mesnevihân	Divan
7	Kâ'imî	XVIII. Yüzyıl	Şeyh	Divan, Vâridât
8	Ledünnî	XVII. Yüzyıl	Kâtip	-----
9	Meylî	XVII. Yüzyıl	Kadı, müderriş	-----
10	Mîrî	XVII. Yüzyıl	Sipahi	-----
11	Rüşdî Efendi	XVII. Yüzyıl	Kadı, müderriş	Divan
12	Sâbit	XVII. Yüzyıl	Müftü, molla, müderriş	Divan, Zafer-nâme, Dere-nâme, Berber-nâme, Amrû'l-Leys, Edhem ü Nümâ
13	Sâmi'î	XVII. Yüzyıl	Kadı	Divan, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Münşeât
14	Semâ'î	XVII. Yüzyıl	Kâtip	-----
15	Siyâhî	XVII. Yüzyıl	Kâtip	Divan
16	Sûzî	XVIII. Yüzyıl	Kâtip	-----
17	Sükkerî	XVII. Yüzyıl	Kâtip	Divan
18	Tâlib	XVII. Yüzyıl	Reisülküttap	Divan
19	Ziyâ'î	XVI. Yüzyıl	Vaiz	Divan, Kissa-i Şeyh Abdürrezzak (Şeyh-i San'ân, Kenzû'l-esrâr, Varka vü Gülşâh

KAYNAKÇA

Akbayar, Nuri (1996) "Mehmed Süreyyâ Sicill-i Osmanî Ünlüleri, (Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar), (Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Karaman), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

Aktan, Ali vd., (1995) "Mehmed Süreyyâ Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye", İstanbul: Sebül Yay.

Aydın, Mehmet Uğur (hzl.) (2004) "Kâimî Divanı", Bursa: Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

Beyzadeoğlu, Süreyya (2002) "Balkanlarda Osmanlı Dönemindeki Kültür Varlıklarımız", Türk Kültürü, Sayı: 473.

Çapan, Pervin (hzl.) (2005) "Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî: Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr İnceleme-Metin-İndeks", Ankara: AKM Yay.

Dîvân-ı Mâhir, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No. 759/1.

Dîvân-ı Sâmi'î, Topkapı Sarayı Müzesi Bağdat Kitaplığı No. 160.

Duman, Mehmet Akif (hzl.) (2005) "Fâzıl Divanı", Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

Ekinci, Ramazan (hzl.) (2013) "Hâfız Hüseyin Ayvansarayî, Vefeyât-ı Ayvansarayî", İstanbul: Buhara Yay.

- Ekiz, Mehmet (2012) "İşgal Sonrası Bosna-Hersek'te Eski Eser ve Vakıf Eserleri: Vatan Gazetesi Örneği" Ankara: Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 7/1, Winter, 1005-1011.
- Genç, İlhan (hızl.) (2000) "Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye", Ankara: AKM Yay.
- Gürgendereli, Müberra (hızl.) (2002) "Hasan Ziyâ'î Hayatı-Eserleri-Sanatı ve Divanı (İnceleme-Metin)", Ankara: KB Yay.
- İnalçık, Halil (2008) "Rumeli" İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, C. 35, 232-233.
- İsen, Mustafa (1997) "Ötelerden Bir Ses" Ankara: Akçağ Yayınları.
- İsen, Mustafa (2007) "Balkanlarda Türk Edebiyatı", Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi, Ankara: AKMB Yay.
- Karacan, Turgut (hızl.) (1991) "Bosnalı Alaeddin Sabit: Divan", Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yay.
- Karpaz, Kemal (1992) "Balkanlar" İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, C. 5, 29.
- Kesik, Beyhan (hızl.) (2009) "Derviş Paşa-Murâd-nâme, Giresun: Kiraz Ofis Baskı Merkezi.
- Kurnaz, Cemal ve M. Tatçı (2001) Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, Ankara: Bizim Büro Yay.
- Mehmed Süreyyâ (1308) "Sicill-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye" c. I-II-III-IV, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Mermer, Ahmet (hızl.) (1991) "Mezâkî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkitli Metni, Ankara: AKM Yay.
- Özcan, Abdülkadir (hızl.) (1989) "Şeyhî Mehmed Efendi Vekâyiü'l-Fuzalâ. Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri", İstanbul: Çağrı Yay.
- Özcan, Abdülkadir (2003) "Mehmed Süreyya" Ankara: TDV İslam Ansiklopedisi, C. 28, 528
- Öngör, Sami (1961) "Coğrafya Sözlüğü" İstanbul: MEB Yay.
- Selçuk, Bahir (hızl.) (2009) "Nergisî Meşakku'l-Uşşâk (İnceleme-Metin)", Erzurum: Salkımsöğüt Yay.

